

SATSAK DA KURTULSAK MI? YOKSA ADAM MI ETSEK?

Yol-İş Dergisi, Şubat 2003

Yıldırım Koç

Yaklaşık 10 yıl kadar önce, TÜRK-İŞ'in Samsun'daki eğitim tesislerinde şube yöneticileri ve temsilcileri seminerindeydim. Sağlık-İş Sendikası'nın bir temsilcisine, "hastaneler özelleştirilse ne olur?" diye sordum. Hemen karşı çıktı. Sağlık hizmetleri parayla görülmemeli; özel sektör mantığıyla sağlık hizmeti verilmez; özelleştirilmemeli," dedi. "Ama," diye ekledi, "şu demiryollarını özelleştirirler iyi olur. Geçenlerden bir yerden diğer bir yere gidecektim, trene bindiğime bineceğime bin pişman oldum."

Daha sonra Demiryol-İş üyesi bir arkadaşın yanına gittim. "Sağlıkçılar senin trenlerden şikayetçiymiş; özelleştirirler de kurtulsak, diyorlar" dedim. Kızdı. "Demiryolları hiç özelleştirilir mi," dedi. "Aksine yeni demiryolları yapmak lazım; karayollarının yükünü demiryollarına aktarmak lazım; bunu da ancak devlet yapar; demiryolları özelleştirilemez." Sonra da ekledi, "ama, şu SSK'yı özelleştirirler iyi olur; geçenlerde bir işim düştü; saatler boyu kuyruk bekledim; çıktığım doktor bana elini bile sürmeden, ne dediğimi adam gibi dinlemeden bana bir baktı, bir reçeteyi doldurdu; ilaç kuyruğuna girdim; ilaçların bir kısmını alabildim; sonra da eczaneye uğramak zorunda kaldım. SSK'yı bir özelleştirirler; hani şu Amerikan filmlerindeki gibi olsa; hastaneye gittiğinde etrafında pervane olsalar."

Kim haklı?

Her iki arkadaşım da hem haklı, hem haksız. Kendi işkollarıyla ilgili olarak söyledikleri doğru, diğer işkollarıyla ilgili söyledikleri yanlış.

Ama yıllardır, sermayedar sınıfın kontrolündeki televizyonlar ve gazeteler öyle bir beyin yıkama yapıyorlar ki, insan ister istemez etkileniyor. Ayrıca, seçimlerde bizden oy isteyen ve Meclis'e girme ihtimali olan siyasi partiler de aynı anlayışı savunuyor. O zaman da insan, "yahu, bunların mutlaka bir bildikleri vardır; vatan haini değiller ya; demek özelleştirmeye karşı çıkmakla ben yanlış düşünüyorum" diyor.

Tabii bu düşüncenin ortaya çıkmasında, kamu kurum ve kuruluşlarında onyıllardır yatırım yapılmaması, bu kuruluşların kasıtlı olarak çökertilmesi de önemli bir neden.

Kamu kurum ve kuruluşları çok mu önemli.

Gerçekten çok önemli. Özellikle bizim gibi az gelişmiş ülkeler açısından.

Özelleştirme konusunu tartışırken, hareket noktası, kamu kesiminin karlılığı veya nasıl yönetildiği gibi konular olmamalı. Sorulacak soru şudur: **Devletin görevi ne olacak?**

Bir kesime göre, devletin görevi, yalnızca savunma (ordu), güvenlik (polis) ve yargıdır (hakim). Özel sektör yeterince güçlü değilse, baraj, yol gibi bazı altyapı yatırımlarını da geçici bir süreyle devlet yapabilir. Diğer tüm işler, özel sektöre devredilmelidir. Özel sektör yaratıcıdır. Özel sektör geliştikçe, halkın ve ülkenin yararına işler kendiliğinden olur.

Diğer bir kesime göre ise, devletin görevi, sosyal devlet olmaktır. Devlet, vatandaşını, ana rahminde başlayarak, mezara kadar korumak ve kollamak zorundadır. Özel sektörün amacı en fazla karı elde etmektir. En fazla karı elde etmeye çalışan özel sektör, halka ve ülkeye zarar verebilir. Bu nedenle, devlet, ekonomik ve toplumsal hayatın her alanında olmalı, gerektiğinde üretimi doğrudan yapmalı, gerektiğinde üretimi sıkı bir biçimde denetim altında tutmalıdır. Serbest piyasa ekonomisi, güçlünün güçsüzü ezdiği, büyük balığın küçük balığı

yuttuğu bir sistemdir. Küçük balıklar, ancak demokratik bir devlet yapısı içinde örgütlenerek, büyük balıkların saldırganlığını durdurabilir. Ayrıca, Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde, ulusötesi dev şirketlerin baskılarına karşı direnebilmek için güçlü devletler olmalıdır. Demokratik ve güçlü olan devlet, ülkenin ve halkın çıkarları doğrultusunda politikalar geliştirmeli ve uygulamalıdır. Kamu kurum ve kuruluşları bugün birçok eksiklik ve hatta hata içindedir. Ancak, kamu kurum ve kuruluşları daha özerk ve demokratik bir yapıya kavuşturularak daha verimli çalışan, daha iyi hizmeti daha ucuza sağlayan kuruluşlar haline getirilebilir.

Hangisi doğru? Bu sorunun tek “doğru” cevabı yok. Bu sorunun cevabının doğruluğu, sizin bulunduğunuz yere göre değişir.

Sermayedar sınıftansanız, bugünkü çıkarlarınız özelleştirmeden yanadır. Özellikle ulusötesi sermaye ile bütünleşmiş bir tekelci işletmenin sahipleri için “doğru” olan, kamu kurum ve kuruluşlarının özelleştirilmesidir. Ama eğer işçi sınıfındansanız, sizin için “doğru” olan, demokratikleştirilebilecek olan devletin sağlayacağı hizmetlerdir. Özelleştirmeyi savunan bir sermayedar “doğru” yapmaktadır. Özelleştirmeyi savunan bir işçi “yanlış” yapmaktadır. Bunun en açık göstergelerinden biri de, asıl amacı tüm mazlum hakları soyup soğana çevirmek olan IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların, diğer bir deyişle, emperyalizmin, özelleştirmeyi ısrarlı bir biçimde savunması ve dayatmasıdır.

IMF'nin hangi alanda hayrını gördük ki, özelleştirme konusunda görelim.

Ayrıca, genellikle atlanan bir noktaya da dikkat etmek gerek. IMF ne? IMF bağımsız bir kuruluş mu? Yoksa IMF, gelişmiş kapitalist ülkelerin ve ulusötesi sermayenin kullandığı bir araç mı sadece?

IMF'nin ne yapacağına, ne isteyeceğine, ne dayatacağına, yönetim kurulu karar veriyor.

IMF'nin yönetim kurulunda Avrupa Birliği'nin 15 ülkesinin oy oranı yüzde 29,88. ABD'nin oy oranı yüzde 17,36. Türkiye'ninki ne kadar mı? Tahmin edin bakalım. Yalnızca yüzde 0,46. IMF'nin isteklerinin ve yaptıklarının sorumlusu, IMF'yi yönetenlerdir.

1950'li yılları hatırlayanlarımız çoğunluktadır. O yıllarda özel sektör malına güvenilmezdi. “Altında bir numara vardır” denildi. Parası olan, Etibank'a, Ziraat Bankası'na, Halk Bankası'na, Sümerbank'a giderdi. “Arkalarında koca devlet var, onlara bir şey olmaz,” denirdi.

Kumaş alacaksanız, Sümerbank'a giderdiniz. Bilirdiniz ki, modayı çok yakından izlemese bile, sizi aldatmazlar. Satılan mal sağlamdır.

Atatürk Orman Çiftliği'nin ürünlerini tercih ederdik. “Özel sektörün sütün, tereyağın içine ne koyduğu belli olmaz; devlet malı sağlam maldır, sağlıklıdır” diye düşünürdük.

Yıllar içinde kamu sektörünü çökerttiler; şimdi de, “kamu sektörü iyi iş yapmıyor ki,” diyorlar.

Avrupa'da tren taşımacılığına ağırlık verilirken, Türkiye'de birkaç otomobil fabrikası sahibine ve petrol şirketlerine imkan sağlamak amacıyla, karayolu taşımacılığı teşvik edildi. Bunun arkasındaki en önemli güç de, Türkiye'nin planlarını sistemli bir biçimde değiştiren ABD idi.

İş bunlarla kalsa, yine iyi.

Özelleştirme sadece kamu kurum ve kuruluşlarını satılması değil ki.

Devletin kendisinin emanet olarak yaptığı işleri özel sektöre yaptırması da özelleştirme değildir.

Devletin kendi işletmelerinde kar amaçlı üretim yapması, örneğin SSK'da hastane işletmeciliğine geçiş de özelleştirmedir.

Devletin piyasayı dev tekellere terketmesi, denetimden vazgeçmesi de özelleştirmedir.

Devlet okullarında kalitenin düşürülmesi ve özel okulculuğun, özel üniversiteciliğin teşvik edilmesi de özelleştirmedir. Hem de öyle bir özelleştirme ki, öğretmenle öğrenci arasındaki dostça sıcak ilişkiyi, bir müşteri – satıcı ilişkisine dönüştürüyor.

Devlet hastanelerinin ve SSK sağlık tesislerinin sunduğu hizmetin kalitesinin düşürülerek, özel hastaneciliğin teşvik edilmesi de özelleştirmedir. Burada da, sağlık gibi bir konuda, insanlar hasta olmaktan çıkıyor, müşteri oluyor. Doktor da, müşteri bekleyen veya eline fırsat geçtiğinde müşterisini aldatan satıcı.

Özelleştirme, yalnızca özelleştirilen kuruluşlardan atılan işçiler ve sendikasılaştırma nedeniyle önemli değildir. Özelleştirme sonrasında hiç işçi atılmasa, işçiler yine sendikalı olmaya devam etse de, özelleştirmeye karşı çıkmak gerek.

Bugün Türk ekonomisi çökertiliyor. Kamu kurum ve kuruluşları birbiri ardına kapatılıyor. Diğer taraftan, özel sektör kuruluşlarının önemli bir bölümü yabancı şirketlerin denetimine ve hatta mülkiyetine girdi.

Türkiye elimizden kaçırılıyor.

Türkiye, ekonomik alanda elimizden kaçırılırsa, siyasi olarak da elimizden kaçırılır.

Atatürk'ün daha 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi'nde söylediklerini hatırlayın. Ekonomik bağımsızlığı olmayan bir ülke siyasi bağımsızlığını sürdüremez.

Borç batağına batmışsınız; varınızı yoğunuzu satıyorsunuz; iktisaden bağımlı hale gelmişsiniz.

Siyasi bağımsızlığınızı daha ne kadar koruyabilirsiniz?

Kararınızı verin. "SSK kalsın ama, demiryolları özelleştirilse iyi olur" mu diyorsunuz? Yoksa, "demiryolları kalsın ama, SSK özelleştirilse iyi olur" mu diyorsunuz? Veya dünyaya bakışınız Karayolları, Köy Hizmetleri, Bayındırlık, DLH ile sınırlı mı?

Eğer böyleyse işçi sınıfı olarak da, halk olarak da işimiz zor. Eğer böyle olsaydı, Türkiye'nin geleceğine umutla bakmak mümkün olmazdı. Çok şükür ki, işçi sınıfımızın ve hatta diğer emekçi sınıf ve tabakaların büyük bölümü, IMF'nin de, özelleştirmelerin de amacının ne olduğunu hızla anlıyor ve anlayacak. Siyasi partilerimizin bu konulardaki yanlışlarının düzeltilmesi de ancak bundan sonra olacak. Siyasi partilerimiz, halkımıza önderlik etmiyorsa, halkımız onlara önderlik edecek.

Satarak kurtulamayız; aksine yok oluruz. Adam ederek kurtaracağız ve kurtulacağız.